

Tutkijan rooli julkisuuden intimisoituessa

Sari Näre

1990-luku on tuonut tunteet julkisuuden valokeilaan. Kun vielä 1980-luvulla vähäteltiin naistenlehtijulkisuutta ja sen välittämää tunnekulttuuria, tunteista puhumisen kulttuurista on 1990-luvulla tullut tärkeä osa televisionkin ohjelmatarjontaa. Nykyään tunteista eivät puhu vain naiset vaan myös miehet. Kiinnostus tunteisiin koskettaa myös tutkijoita ja heidän rooliaan: monet tutkijat joutuvat kohtaamaan omaan henkilöönsä ja tunne-elämäänsä liittyviä toimittajien kysymyksiä, joihin voi olla kiusallista vastata mikäli haluaa pysyttäytyä perinteisessä tutkijan roolissa.

Sitä mukaa kuin perinteet ovat löystyneet ja suuret kertomukset köyhtyneet, sitä mukaa kuin yhteiskunta on muuttunut yhä pirstonaisemmaksi ja arvaamattommaksi, myös tunteita sitovat rakenteet ovat väljähtyneet. Tämä kehitys on johtanut kollektiivisten identiteettisuojausten heikkenemiseen ja yhä yksilöllisempiin elämäntapavalintoihin, jotka saattavat kuitenkin myös vähitellen yhdenmukaistaa globaalin talouden paineissa. Jos yhteiskunnan rakenteista on yhä vaikeampi saada kiinni ja jos osa sosiologeistakin lukee yhteiskuntaa kuin tekstiä rakenneselityksiä välttäten, ei liene ihme jos tartutaan yksilöön: siinä missä 1980-luvulla kiinnostuksen keskiössä oli hänen ruumiinsa, 1990-luvulla on porauduttu hänen tunteisiinsa.

Paitsi yhteiskunnan julkinen katse myös yhteiskuntatieteellinen katse on kiinnittynyt yhä selvemmin tunteisiin. Sosiologien kiinnostus päänsisäiseen maailmaan on käynyt käsi kädessä yksilöllistymisen ja julkisuuden intimisoitumisen kanssa. Julkisuuden intimisoituminen on merkinnyt paitsi henkilökohtaisten tunteiden ja intiimin elämän tuleamista yhä voimakkaammin julkisuuden kenttään myös persoonallisten ominaisuuksien joutumista julkisesti arvioitavaksi. Ihmisiä arvioidaan yhä enemmän henkilökohtaisten taipumustensa, psyykkisen kestävyytensä ja emotionaalisen itseohjautuvuutensa perusteella.

Julkisuuden intimisoituminen kertoo julkisen ja yksityisen rajan huokoistumisesta: julkinen ei pelkäästään läpäise yksityistä niin kuin sähköisten viestimien aikakaudella on enenevässä määrin tapahtunut, vaan yksityinen on myös alkanut vallata julkista, mistä räikeimpiä esimerkkejä ovat yhä inttiimmät paljastukset aina maailman suurvaltojen johtajan seksiseikkailuja myöten. Näin privaatti tulee samalla haastaneeksi julkisen alueen määrittelyvallan tärkeänä pidettyyn. Julkisuuden intimisoituminen heijastaa läheisyyteen liittyvien tarpeiden problematisoitumista ja merkityksen kasvamista suhteessa julkisen alueen aihepiirien etuoikeutettuun asemaan.

Julkisuuden femininisoituminen

Tunteiden nouseminen tärkeäksi yhteiskunnalliseksi teemaksi on tapahtunut käsi kädessä naiskulttuurin vaaliman tunnepuheen julkisuudessa tapahtuneen yleistymisen kanssa. Naisten poliittisten ja yhteiskunnallisten valta-asemien vahvistuminen on vauhdittanut myös tunnekulttuurin invaasiota yhä julkisemmille sfäreille. Tunnepuheen arvonnoususta kertoo esimerkiksi se, että eduskunnan puhemiehen Riitta Uosukaisen Liehuvasa liekinvarressa kirjoittamat muutamat seksuaalielämän paljastukset eivät ole olleet esteenä hänen presidenttiehdokkuudelleen. Julkisuuden intimisoitumisen voidaan ylipäänsä nähdä edistäneen presidenttipelin naisistumista: kun presidentti valitaan suoralla kansanvaalilla, myös hänen persoonansa ja tunteensa kiinnostavat äänestäjiä ja naisehdokkaiden saattaa olla miesehdokkaita helpompi tuoda yksityisyyttään tässä suhteessa julki.

Naistenlehdistä tutuksi tullut parisuhdetematiikka on keskeinen julkisuuden intimisoitumisen sisältö. Televisiossa tätä teemaa edustavat erilaiset parisuhde-, parinvalinta- ja parinlöytämishohjelmat kuten Napakymppi, Videotreffit, Vastanaineet, Amoriin nuolet, Mars ja Venus, Banks ja Tuttu juttu. Tällaisissa ohjelmissa omaa intiimiä elämää vilautellaan usein leikkisessä kilpailuhengessä. Intiimi elämä tuodaan yleisön, tuntemattomien nähtäväksi: yleisö, jonka pitäisi periaatteessa edustaa vierasta, ottaakin todistajan paikan ikään kuin kiinnittääkseen toisensa löytänyttä paria toisiinsa. Aivan kuin haluttaisiin merkitä suhde edes hetkeksi

kollektiiviseen muistiin siltä varalta, että tuo suhde kuitenkin purkautuisi. Ikään kuin olisi kysymys tradition ikuistamisesta edes hetkeksi kollektiivimuistiin. Vastaava intimisoituminen näyttää koskevan myös julkista tilaa hää- ja polttariporukoineen.

Tunnepuheessa kilvoitellaan aitoudesta, kohdistuupa autenttisuuteen millaisia "postmoderneja" epäilyjä tahansa. Varsinkin yllätysshowbisneksen keskeinen pyrkimys on vangita ja näyttää ohjelmaan osallistujien aitoja tunnereaktioita, niin kuin Ricky Lake ja Sally-show -tyyppisissä ohjelmissa. Myös urheilu-uutisten keskeinen merkitys on välittää katsojille ja lukijoille urheilijoiden tuntemuksia suorituksistaan. Urheilijoille esitetyt "miltä nyt tuntuu" -kysymykset ovat urheilutoimitusten vakiorepertuaaria. Tunteista ei siis vain puhuta, vaan niitä myös näytetään niin kuin Mika Häkkinen kyynelehtimistä epäonnistuneen suorituksen jälkeen.

Tutkijuuden tunteistuminen

Autenttisten tunteiden jäljittäminen ja tunteiden suora näyttäminen vie helposti sananvaltaa erilaisilta ihmisten käyttäytymisen ja tunteiden tulkitsijoilta. Tulkitsijoiden tehtävä on ollut reflektoida sosiaalista ja emotionaalista todellisuutta, ja kun heistä luovutaan, tunteiden julkinen prosessointi saattaa pelkistä esittämiseksi. Tämä jättää vastaanottajalle vähemmän tilaa omiin reflektioihin ja mielikuvatyöskentelyyn. Vaikka julkisuuden intimisoitumisen taustalla olisivatkin alunperin reflektiotarpeet, tulkitsijoista luopuminen johtaakin helposti reflektiivisuuden köyhtymiseen. Kun henkilökohtaisille kokemuksille ja tunteille ei kaivata enää asiantuntijatulkkeja, vaan kokijat puhuvat omalla suullaan omien tunteidensa asiantuntijoina tai vieläpä näyttävät miltä heistä tuntuu, asiantuntijat kärsivät inflaation.

Tässä asetelmassa tutkijoiden rooli ei ole helppo. Heitäkin kaivataan yhä enenevässä määrin omien tunteidensa paljastelua, ja mikäli tutkija haluaa pysyä perinteisessä roolissaan ja välttää yksityisen minänsä esiintuomista, yhteistyötä toimittajien kanssa voi värittää jatkuva oman intimitteen varjelu. Jotkut tutkijat saattavat jopa kokonaan luopua kommentoimasta tai välttämästä tutkimustuloksiaan populaariin julkisuuteen sen takia, että he pelkäävät intimitteensä joutumista julkisuuden ronkittavaksi. Ja vaikka tutkija pyrkisikin säätelemään, millä tavalla ja missä määrin esiintyy julkisuudessa, joskus hän voi joutua julkisuuden intimisoimaksi yllättäen ja vasten tahtoaan ja vailla mitään kiinnitystä omiin tutkimuksiin.

Julkisuuden intimisoituessa sanasta voi tulla yhä väkevämpi Heikki Ylikankaan kuvaama väkivallanteon väline. Tutkijan intimitettiin ja tunteisiin kajoaminen vasten tutkijan tahtoa tai jopa perättömien väitteiden esittäminen tutkijan henkilöstä on henkisen väkivallan muoto, jonka kohteeksi voi joutua kuka tahansa joka on ammatissaan tekemisissä julkisuuden kanssa. Tällainen uusi varsinkin tutkijoihin kohdistuva mediaväkivallan muoto on tutkijahahmon seipiteellistäminen tavalla, jossa käytetään tietyn tutkijan tunnusmerkistöä kuitenkin todellisuuteen pohjaamatta ja nimeä mainitsematta. Tutkijahahmoja voidaan myös seipiteellistää sekoittamalla piirteitä useista todellisista tutkijoista yhdeksi tutkijahahmoksi, kuten teki Pekka Hiltunen julkaistessaan moraalisesti kyseenalaisen jutun "kovista työistä" Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä elokuussa 1999.

Paitsi mediaväkivaltaan julkisuuden intimisoituminen antaa kuitenkin myös mahdollisuuden persoonaa – myös tutkijapersoonaa – rakentavaan vuorovaikutukseen julkisuuden kanssa. Luottamukseen perustuvassa yhteistyössä toimittajien kanssa tutkija voi rikastuttaa aihettaan ja joskus jopa tunne-elämäänsä jakamalla kokemuksiaan ja tuomalla persoonansa esiin. Jos tutkijapersoonaa alkaa tuntua liian "säkenöivältä", rajat saattavatkin tulla vastaan muun tiedeyhteisön taholta, niin kuin näytti käyvä Esa Saariselle. Muut tutkijat eivät välttämättä siedä yhden tutkijan liiallista loistetta intiimissä julkisuudessa, sehän ikään kuin asettaa vaatimuksia muillekin olla yhtä loistava.

Julkisuuden intimisoitumisessa on tutkijoille haasteita siis useampaan suuntaan. Perusongelma on se, mistä tunnistaa, milloin on tekemisissä toimittajan kanssa, johon voi luottaa, ja milloin tulisi olla varuillaan tai kieltäytyä yhteistyöstä. Itse olen ollut havaitsevinani, että kosiskeleva ja varsinkaan tunkeileva lähestyminen eivät yleensä lupaa hyvää. Usein toimittajat, jotka keskittyvät kuuntelemaan, pystyvät myös poimimaan haastateltavan puheesta olennaisen ja kirjoittamaan

parhaimmat jutut.

Kirjoittaja on valtiotieteen tohtori. Hän on kirjoittanut sukupuolten tunnekulttuurista ja julkisuuden intimoitumisesta toimittamassaan tunteiden sosiologiaa koskevassa antologiassa ("Tunteiden sosiologia", SKS), jonka I-osa käsittelee elämyksiä ja läheisyyttä sekä II-osa historiaa ja säätelyä.

